

SISUKORD

UURINGU TAUST	2
UURINGUTULEMUSTE ÜLDKOKKUVÕTE	4
UURINGUTULEMUSED TEEMADE KAUPA	8
1 Suhtumine ajateenistusse.	8
2 Arvamused kaitseväest.....	15
3 Hinnangud ajateenistusele	18
4 Valmisolek teenistuseks elukutselise kaitseväelasena.....	22
5 Hinnangud ajateenistusse kutsumisele ja suhtlemine KRA-ga.....	25
6 Infoallikad ja infovajadused enne ajateenistusse minekut	27
7 Riigkaitseõpetus koolides ja selle mõju hoiakutele.....	31
8 Kaitseliidu rollist.....	32
9 Infotarbimise harjumused	33

UURINGU TAUST

Kutsealuste ja reservväelaste uuring viidi läbi Kaitseressursside Ameti ja Rahvusvahelise Kaitseuuringute Keskuse koostöös. Küsimustiku koostamisel ja tulemuste tõlgendamisel võeti arvesse Kaitseressursside Ameti kogemust ja vajadusi. Uuringu eesmärk oli laiapõhjalise tagasiside kogumine, mille analüüsi tulemus on kasutatav lisaks Kaitseressursside Ameti töö korraldamisele ka kaitseväes, Kaitsealiidus ning riigikaitse õpetuse korraldamisel.

Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada ajateenistuse läbinud noormeeste ja ajateenistusse asuvate kutsealuste ...

- ... suhtumine Eesti kaitsevärke ning ajateenistusse;
- ... ootused ajateenistuse suhtes ning rahulolu teenistusajaga;
- ... hinnangud ajateenistusse kutsumisele – rahulolu arstliku komisjoni ja KRA tegevusega;
- ... informeerituse tase ja infovajadused enne ajateenistusse asumist.
- ... infokanalid, mille kaudu saadakse infot Eesti Kaitseväest ja ajateenistusest;
- ... valmisolek asuda teenima kutselise sõjaväelasena või õppima sõjaväelisesse õppeasutusse.

Käesoleva uuringu tarvis koguti andmeid kahe paralleelse postiküsitluse kaudu. Esimese küsitlusega küsitleti 2007. aasta kevadel ajateenistusest reservi arvatud noormehi ning teise küsitlusega 2007. aasta juulis ja oktoobris ajateenistusse kutsutavaid noormehi. Varasemalt nii suuremahulist tagasisidet kogutud ei ole. Ootusi ja hinnanguid ajateenistuse kohta koguti isikutelt enne või pärast ajateenistuskohustuse täitma asumist, mitte ajateenistuse kestel. Eeldatavasti tagab see asjaolu vastuste sõltumatuse ja objektiivsema tulemuse.

Küsitlus toimus mai lõpust kuni augusti alguseni.

Juulis 2007 ajateenistusse kutsutud kutsealustele saadeti ajavahemikus 28.-30.mai 2007 välja 1376 küsimustikku.

Oktoobris 2007 ajateenistusse kutsutud kutsealustele saadeti ajavahemikus 14.-22. juuni välja 1370 küsimustikku.

Mittevastanutele saadeti juunikuu jooksul kirja teel meeldetuletus.

2007 kevadel reservi arvatud ajateenijatele saadeti ajavahemikus 28.-30. mai 2007 välja 1622 küsimustikku. Mittevastanutele saadeti meeldetuletus samuti juunikuu jooksul.

Täidetuna laekus vastavalt 1139 ankeeti kutsealustelt ja 669 ankeeti reservi arvatutelt.

Vastanute koosseis

569 reservväelast pidas oma emakeeleks eesti ja 94 reservväelast vene keelt. Nendest 94 isikul oli põhiharidus, 332 kesk-, 165 kutsekesk- ja 71 kõrgharidus.

Vanuse järgi jaotusid reservväelased järgmiselt: 18-19 aastat – 43 isikut, 20 aastat -166 isikut, 21 aastat – 188 isikut, 22 aastat -157 isikut ja 23-26 aastat – 109 isikut.

Küsitlusele vastanud 2007. aasta juulis või oktoobris ajateenistusse kutsutud 1139 kutsealusest pidas 868 oma emakeeleks eesti keelt ning 241 vene keelt. Põhiharidusega oli 178, keskharidusega 510, kutsesekeskharidusega 288 ja kõrgharidusega 133 kutsealust.

Kutsealuste vanuseline jagunemine on järgmine: kuni 19 aastat – 232 isikut, 20 aastat – 359 isikut, 22 aastat ja vanem – 241 isikut.

UURINGUTULEMUSTE ÜLDKOKKUVÕTE

Ajateenistuse läbimist peetakse noormeeste jaoks vajalikuks nii kogu Eesti avalikkuse poolt kui ka uuritud sihtgrupis. Eitavalt suhtutakse plaanidesse ajateenistus kaotada ja minna üle üksnes kutselisele sõjaväele.

Samas - küsitletud noormeeste endi valmisoleks ajateenistusse minna ei ole sugugi nii kõrge, kui taolise baashoiaku põhjal võiks oodata: vaid 27% küsitletutest avaldas ise soovi ajateenistusse minna või läks pärast kutse saamist ajateenistusse hea meelega. 28% küsitletuist vastab, et nad oleksid võimaluse korral jätnud ajateenistusse minemata ja 10% läks ajateenistusse täiesti vastumeelselt.

Arvestades, et kõik noormehed paratamatult kaitsevärke ei mahu, siis peaks ajateenistuse läbinute jaoks eksisteerima ühiskonnas mingid märgatavad soodustused. Ajateenijate igakuise rahalise toetuse suurendamine mõjus sel kevadel reservi arvatutele igatahes motiveerivalt. Pooled ajateenistuse läbinud noormeestest peavad seda toetust piisavaks, 45 protsendi arvates võiks aga rahaline toetus olla veelgi suurem.

Kindlasti on ajateenistuse noormeestele vastuvõetavamaks muutmisel oluline osa nende võimalusel ise ajateenistusse mineku aega valida. Sobivaimaks ajaks ajateenistusse minekuks peetakse vahetult pärast keskhariduse omandamist – seda peab sobivaimaks 78% reservi arvatutest ja 60% ajateenistusse kutsututest. Samas kasutas 46% ajateenistusse kutsututest oma õigust ajapikendusele.

Ajateenistuse läbimiseks ei peeta tingimata vajalikuks keskharidust või veelgi vähem kõrgharidust. Tervelt kolmandik küsitletutest leiab, et ajateenijal peaks olema vähemalt põhiharidus ning neljandik leiab, et haridustasemel ei ole ajateenistuse läbimisel erilist tähtsust.

Kolm neljandikku ajateenistuse läbinud noormeestest jäävad oma teenistusajaga Eesti kaitseväes täiesti või üldiselt rahule.

Kõige enam peetakse Eesti kaitseväge organisatsiooniks, mis annab eluks vajalikke oskusi ning on uuendusmeelne. Kaitseväge ei peeta vägivaldseks ega Eesti jaoks liiga kulukaks. Kuid seda ei peeta ka tehniliselt hästi varustatuks. Võrdselt nõustuvaid ja mittenõustuvaid hinnaguid antakse ajateenistuse läbinud noormeeste hulgas kaitseväge demokraatlikkusele, kaasaegsusele ja distsiplineeritusele.

Kutsealuste ettekujutus kaitseväest on ebamäärasem – keskmiselt viiendik ei oska hinnaguid anda. Samas nende seas, kes vastuse annavad, on keskmised hinnangud kaitseväge positiivsetele omadustele kõrgemad kui ajateenistuse läbinutel.

Ajateenistusse minnakse küllalt kõrgete ootustega seal omandatavate teadmiste ja oskuste osas. Ajateenistuse läbinud noormeeste vastustest aga nähtub, et nendele ootustele vastavat ettevalmistust kaitseväest paljudel juhtudel ei saada. Isikute jaoks olulisemad teadmised/kogemused, mida vastustes märgitakse, on seotud meeskonnatöö oskustega ning ellujäämis- ja planeerimisoskustega. Venekeelsete noormeeste jaoks on kõige olulisem eesti keele oskuse arendamine ja selle paranemist möönab ka suurem osa venekeelsetest reservi arvatutest.

Rahulolu ajateenistusega võivad mõjutada mitmed erinevad faktorid.

Rääkides igapäevasest elukeskkonnast väeosades võib öelda, et Eesti kaitseväge iseloomustab hea toit ning head suhted ajateenijate vahel. Kõige enam nurisetakse väehete vaba aja veetmise ja sportimisvõimaluste üle.

Rahulolu mõjutavad ka suhted väeosa allohvitseride ja ohvitseridega. Kõrgemate auastmetega ohvitserid saavad ajateenistuse läbinutelt kõrgemaid hinnanguid. Kõige kriitilisemad ollakse väeosa allohvitseride tegevuse suhtes, kõige positiivsemad hinnangud saavad väeosa ülemad.

Neli viiendikku ajateenistuse läbinutest tunneb ennast teenistusaja järel füüsiliselt tugevama ja enesekindlamana, enam kui pooled (58%) ka targema ja vaimselt arenenumana.

Määrustikuvälised suhted ei ole Eesti kaitseväes levinud. 60 protsenti ajateenistuse läbinutest väidab, et nad ei ole kokku puutunud ajateenijate alandava kohtlemisega ülemate poolt,

55% eitab teisest rahvusest ajateenijate alandavat kohtlemist ning 38% alandava kohtlemise esinemist ajateenijate omavahelistest suhetes. Siiski tasub tähelepanu pöörata asjaolule, et vene keelt kõnelevad noormehed tunnevad end ajateenistuses mõnevõrra ebaturvalisemalt: 36 protsenti neist on kogenud rahvuslikul pinnal toimunud alandavat kohtlemist, eestlastest sagedamini saavad nad ka karistada.

Nii nagu ei ole eriti kõrge noormeeste valmisolek minna ajateenistusse, nii suhtutakse ka võimalikesse edaspidistesse reservkogunemistesse pigem skeptiliselt. Hea meelega osaleks reservõppekogunemistel viiendik reservväelastest, 39% oleks valmis oma kohust täitma. Võimaluse korral jättaks õppekogunemistele minemata neljandik ning täielikku vastumeelsust tunneks seal osalemise vastu 9 protsenti küsitletutest.

Valmisolek reservõppekogunemistel osaleda on seotud üldise rahuloluga ajateenistusega antud väeosas. Kõige madalama rahuloluga olid Sidepataljonist reservi arvatud ja nende seas on ka kõige enam reservkogunemiste suhtes negatiivselt meelestatud vastajaid. Kõige kõrgem on valmisolek reservõppustel osalemiseks Mereväebaasist (75%), Tapa Väljaõppekeskusest (62%) ja Kuperjanovi pataljonist (63%) reservi arvatute seas.

Kõigilt küsitletutelt päriti, kuidas nad reageeriksid, kui neile tehtaks ettepanek pärast ajateenistuse läbimist jätkata teenistust elukutselise kaitsevaelasena. Nii ajateenistuse läbinute kui ka sinna alles siirduvate noormeeste seas oli 3 protsenti neid, kes selle ettepanekuga kindlasti nõustuksid ja 4 protsenti neid, kes tõenäoliselt nõustuks. Kolmandik reservväelastest ja 42% ajateenistusse kutsututest vastasid, et nad kaaluksid sellist võimalust sõltuvalt pakutavatest tingimustest.

Kui kutselise sõjaväelase karjäärile orienteeritud noormeeste jaoks on selle töö juures keskmisest olulisemad enesearendamise ja meeskonnavaimuga seotud väärtused, siis need, kes lähtuksid kaitsevaelase elukutse valikul pakutavatest tingimustest, tähtsustavad rohkem materiaalseid tegureid: töötasu, eripensioni, elamistingimusi.

Nende hulgas, kes on valmis kindlasti või tõenäoliselt jätkama kutselise sõjaväelasena, on ka suurem valmisolek asuda õppima sõjalistesse õppeasutustesse: Kaitseväe Ühendatud Õppeasutusse oleks neist huvitatud kindlasti õppima asuma 27%, võib-olla teeks seda 40%. Kaitseväe Lahingukooli puhul on need arvud 16% ja 33%. Scoutspataljoni teenima asumisest on sellest vastanute kontingendist kindlasti huvitatud 29%, võib-olla huvitatud 34%.

Vastajate eelnev informeeritus ajateenistusest on keskmine – ligikaudu ühepalju on neid, kes hindavad oma eelneva informeerituse heaks, kui ka neid, kes peavad seda halvaks.

Kui ajateenistusse minejatest peavad oma informeeritust heaks ligi pooled (49%) ja halvaks 42%, siis reservi arvatute seas peab oma informeeritust heaks vaid 37%, 59% aga peab seda halvaks. Seega võib öelda, et tegelik ajateenistuse kogemus laseb tagantjärele paista oma eelnevat informeeritust pigem väiksemana.

Peamiseks infokanaliks, millest ajateenistuse kohta informatsiooni saadakse, on perekond ja sõbrad. Neist ammutab informatsiooni kindlasti 59% ja mõningal määral 32% küsitletutest. Kõige olulisemaks infokanaliks peab lähimat suhtlusringkonda 47% küsitletutest.

Formaalsed infokanalid järgnevad märksa madalamal olulisuse tasandil: internet, sh. KRA veebileht on kindlasti infoallikaks 25 protsendile ja mõningal määral 32 protsendile küsitletutest, kool, sh riigikaitse õpetus vastavalt 16 ja 28 protsendile; KRA infotrükised 8 ja 24 protsendile

Neil, kes õppisid koolis riigikaitseõpetust, jõuab riigikaitseõpetus oluliselt perekonnale ja sõpradele üsna lähedale - kool infoallikana on kindlasti oluline 46% ja mõningal määral oluline 35% jaoks.

Infot soovitakse saada praktiliselt kõige kohta, mis otseselt puudutab eelseisvat ajateenistust: väljaõppe kohta, ajateenija õiguste ja kohustuste kohta, ajateenija võimaluste kohta kaitsta oma õigusi ning elamistingimuste kohta kaitseväes. Vähemoluliselt peetakse info andmist Eesti kaitsepoliitika kohta.

Kui ajateenistuse läbinud noormeestelt küsiti, millisest infost neil endal ajateenistuses kõige enam puudu jäi, tulid esile kõik ülalnimetatud teemad. 9 protsenti oleks soovinud olla enne ajateenistusse minekut paremini informeeritud väljaõppe sisust ning ajateenistuse üldisest korraldusest, 6 protsenti ajateenija õigustest ja kohustustest, 6 protsenti elamistingimusest ja üldisest elukorraldusest väeosas.

Kõige olulisemaks peetakse teavitamisel otsepostitust kutsealusele tavaposti teel. Teist ja kolmandat kohta olulisuse pingereas jagavad Kaitseressursside Ameti veebileht ja kohtumised koolis kaitseväelastega. Järgnevad kohtumised koolis KRA töötajatega ning seejärel ka otsepostitus elektronposti kasutades. Ajalehti, raadiot ja TV-d ei peeta sobivateks infokandjateks ajateenistusse kutsututele teabe andmisel.

Reservväelased peavad keskmisest märksa olulisemaks kohtumisi kaitseväelastega koolides. Kindlasti oleks kutsealustel palju kasu kohtumistest nendega, kes ajateenistuse vahetult läbinud on ja kes seal ettetulevaid raskusi kõige paremini kirjeldada oskavad.

Kaitseressursside ametiga suhtlemisel peetakse kõige sobivamaks vormiks suhtlemist e-posti vahendusel. Sobivuselt järgnevad tava-post ja vahetu suhtlemine ise kohale tulles. Vähemlevinud on suhtlemine kodanikuportaali vahendusel.

Kaitseressursside Ameti veebilehte on külastanud 54% küsitletutest, seda nii reservi arvatute kui ka ajateenistusse minejate seas. Hinnagud veebilehele on üldiselt positiivsed – nende põhjal võib väita, et veebileht täidab oma ülesanded, andes kasulikku informatsiooni, olles arusaadav ja kergesti navigeeritav ning taotluste vormid on sellelt kiiresti leitavad.

Riigikaitseõpetus oli kooli õppeprogrammis 27 protsendil küsitletutest. Seejuures on riigikaitseõpetus olnud kooliprogrammis 30 protsendil eesti- ja vaid 13 protsendil venekeelsetest vastajatest.

Enamik küsitletuist peab riigikaitseõpetust kindlasti (36%) või arvatavasti (35%) vajalikuks. Vaid viiendik arvab, et riigikaitseõpetus ei ole kindlasti või arvatavasti vajalik. Need, kes on koolis riigikaitseõpetust õppinud, peavad selle olemasolu selgelt vajalikumaks kui need, kellel selline õppeaine programmis puudus.

Kaitseliidu rolli muutumist puudutavast kolmest vastusevariandist saab kõige enam toetust seisukoht, mille kohaselt peaks Kaitseliit muutuma eelkõige riigi sisejulgeolekut tagavaks sõjaväeliseks organisatsiooniks. Kogu elanikkonnast pooldab sellist seisukohta 46 protsenti, meie küsitletutest 45 protsenti (siin ja edaspidi on kogu elanikkonna seisukohti kirjeldatud arvamused monitooringu „Avalik arvamus ja riigikaitse“ juunis 2007 läbi viidud küsitluse tulemuste põhjal – vt. http://www.kmin.ee/static/sisu/files/NATO_aruanne_2007_06.pdf). 20 protsenti peab vajalikuks Kaitseliidu praeguse staatuse säilimist, võrdselt 13% näeb Kaitseliidus kas territoriaalkaitset tagavat sõjalist organisatsiooni või lisaks sellele ka välismissioonidel osalevat organisatsiooni.

Kaitseliitu kuulus 7% küsitletud noormeestest, 16% küsitletutest oli valmis Kaitseliiduga tulevikus liituma.

Nii eesti- kui ka venekeelsete noormeeste poolt kõige enam kasutamist leidev infokanal on internet – seda kasutab info saamiseks pidevalt 81% eesti- ja 86% venekeelsetest vastajatest.

Eestlastel järgnevad sellele tele- ja raadio kommertskanalid, mida pidevalt jälgivad enam kui pooled noormeestest. Ajalehtedest on eesti noormeeste seas populaarseimaks Postimees, sellele järgnevad SL Õhtuleht ja kohalik ajaleht.

Vene keelt kõnelevatest noormehed jälgivad kõige enam Venemaa telekanaleid (68%), millele järgnevad muud välismaised telekanalid. Eesti telekanalitest on populaarsem Eesti Televisioon. Trükiajakirjandusest on esikohal Postimees, mis tänu oma venekeelsele väljaandele on võitnud pidevateks lugejateks 23% venekeelsetest noormeestest. Molodjož Estonii'l on pidevaid lugejaid 21 protsenti.

UURINGUTULEMUSED TEEMADE KAUPA

1 Suhtumine ajateenistusse.

Nii nagu üldised elanikkonna küsitlused, nii näitas ka antud sihtgrupis läbi viidud uuring, et ajateenistust peetakse noormeeste jaoks üldiselt vajalikuks. Seejuures peetakse ajateenistust vajalikumaks nende noormeeste poolt, kes on ajateenistuse juba läbinud, ning vähem vajalikuks alles ajateenistusse kutsutud noormeeste poolt.

Tabel 1 - Suhtumine ajateenistuse läbimise vajalikkusesse:

	Kindlasti vajalik	Pigem vajalik	Pigem v. täiesti mittevajalik	Ei oska öelda
Elanikkond tervikuna *	56%	29%	11%	4%
Ajateenistuse läbinud	41%	41%	13%	5%
Ajateenistusse asujad	27%	42%	20%	11%

* kogu elanikkonna hoiakute kohta vt. -

http://www.kmin.ee/static/sisu/files/NATO_aruanne_2007_06.pdf

Ajateenistuse läbimist ka tütarlaste poolt peetakse valdavalt mittevajalikuks. Kui kogu elanikkonna küsitluses vastas 52%, et tüdrukud ei peaks mitte mingil juhul ajateenistusse minema ning 36% leidis, et nad pigem ei peaks seda tegema (eitav suhtumine kokku seega 88 protsendilt küsitletutest), siis ajateenistusest reservi arvatutest pidas tütarlaste ajateenistust ebasobivaks kolm neljandikku, 12 protsenti aga suhtus sellesse soosivalt (elanikkonnast tervikuna 7%).

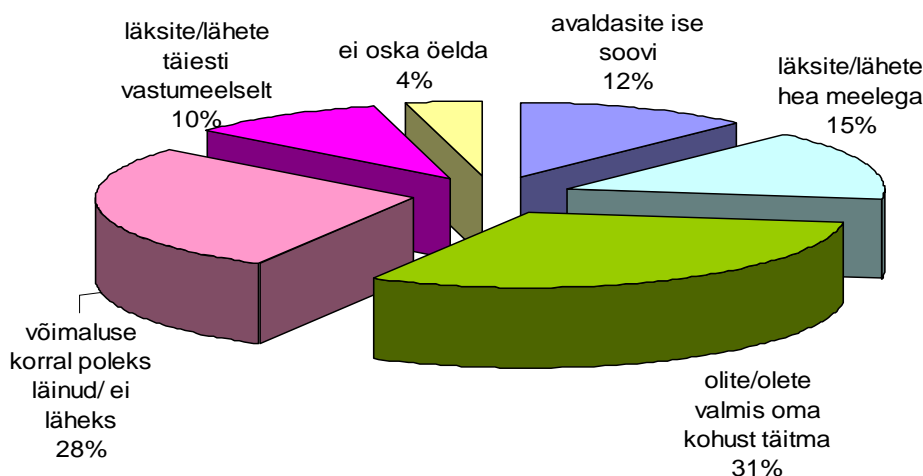
Ent vaatamata ajateenistuse olulisuse tunnistamisele, ei ole ajateenistusse minevate ja selle juba läbinud noormeeste isiklikud emotsioonid sugugi selle hoiakuga kooskõlas.

Näiteks väidab 28% küsitletuist, et nad oleksid võimaluse korral jätnud ajateenistusse minemata ja 10% läks ajateenistusse täiesti vastumeelselt. 31 protsendi suhtumine on neutraalne: ajateenistusse minek ei kutsunud neis küll esile erilist vaimustust, kuid nad olid valmis oma kodanikukohustust täitma. Vaid 27% küsitletutest väljendab ajateenistusse minekuga seoses positiivseid emotsioone: 12 protsenti neist avaldas ise soovi ajateenistusse minna ja 15 protsenti läks ajateenistusse hea meelega (vt. joonis 1).

Ajateenistusse kutsutud ja ajateenistuse läbinud noormeeste vastused sellele küsimusele oluliselt ei erine. Ehkki reservi arvatute seas on ise ajateenistusse minna soovijate osakaal 17% tulevaste ajateenijate 9% vastu, võib selle põhjuseks olla asjaolu, et reservi arvatutest vastas küsitlusele rohkem neid vastajaid, kelle suhtumine kaitsevärke on soosivam.

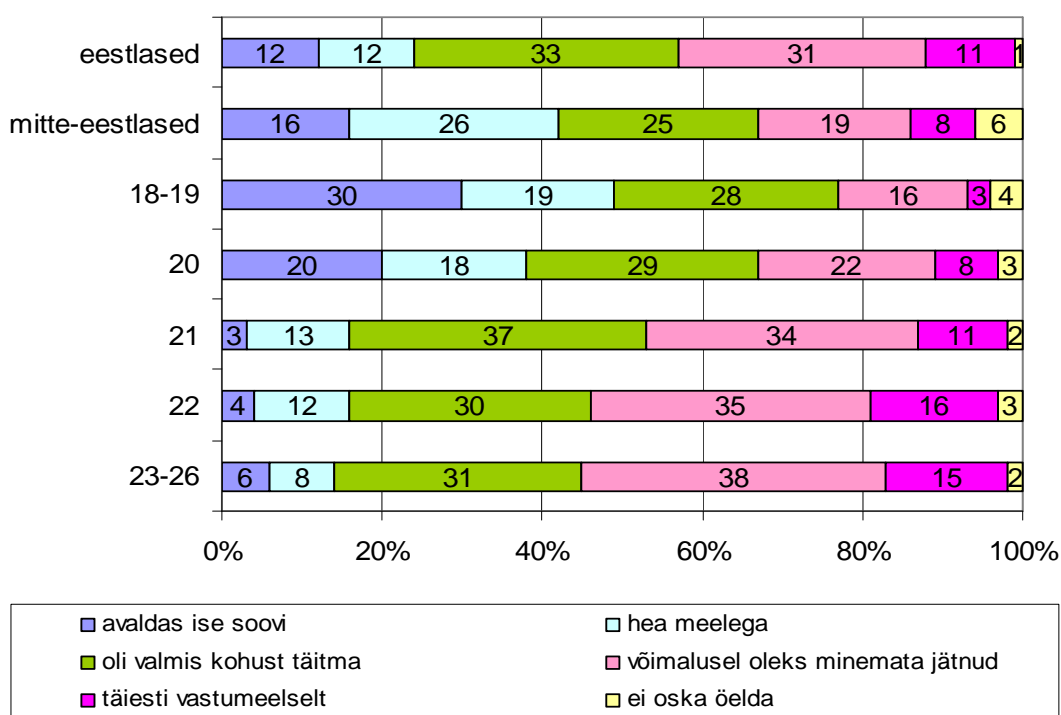
Joonis 1 – Milliste tunnetega Te ajateenistusse lähete/ läksite?

Vene keelt kõnelevate noormeeste valmisolek ajateenistust läbida on kõrgem kui eestlastel. Kui eestlastest jätkaks võimaluse korral ajateenistusse minemata 31%, siis venekeelsetest vastajate seas oli selle vastuse osakaal vaid 19%. 42% venekeelsetest noormeestest läks ajateenistusse omal soovil või hea meelega, eestlastest vaid 24%.

Selge seos on ka vanusega. Mida suurem on vastaja vanus, seda vastumeelselt ta ajateenistusse läheb. Seetõttu oleks ilmselt otstarbekas, kui ajateenistus läbitaks võimalikult noores eas, kohe pärast keskhariduse omandamist. Nagu allpool nähtub, peavad sellist lahendust kõige sobivamaks ka noormehed ise.

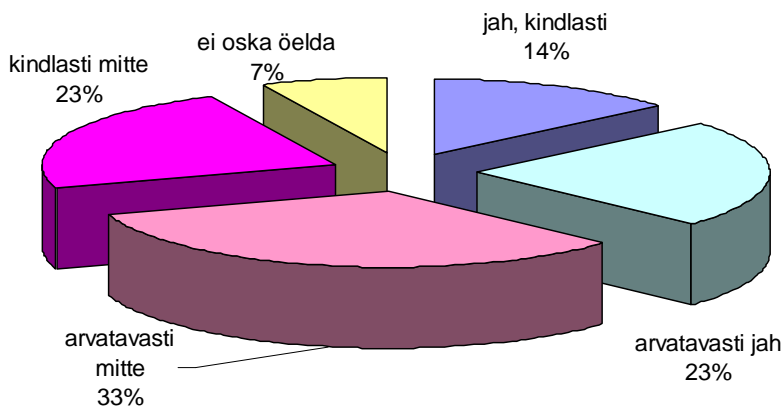
Joonis 2 – Milliste tunnetega Te ajateenistusse lähete/ läksite?

Kui ajateenistus ei oleks kohustuslik, oleks meie poolt küsitletutest sellegipoolest kindlasti ajateenistusse läinud 14% (see on enam-vähem vastavuses nende vastajate osakaaluga, kes avaldasid ise soovi ajateenistusse minna) ning 23% oleks seda teinud arvatavasti.

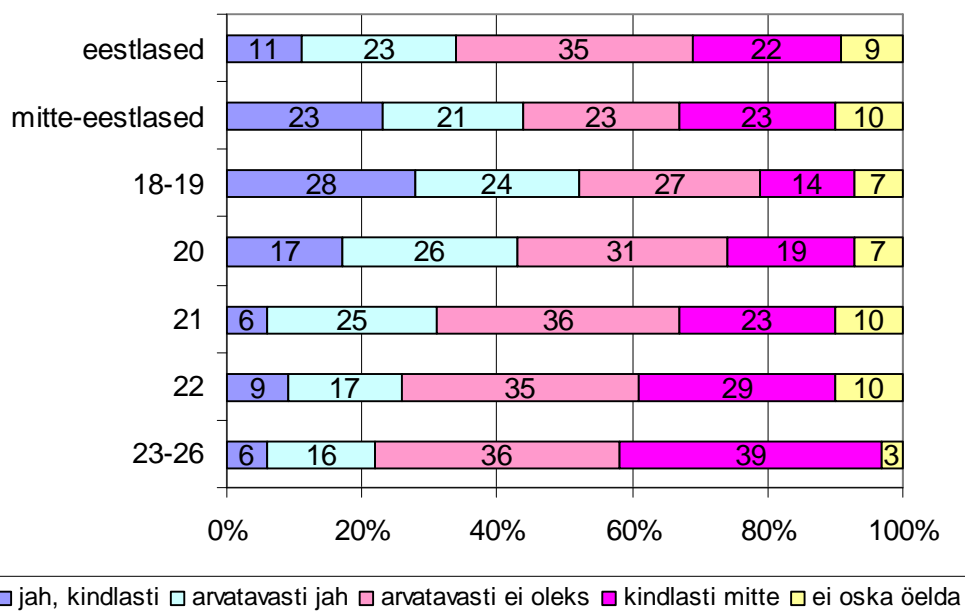
Enam kui pooled küsitletutest (56%) ei oleks vabatahtlikkuse korral ajateenistusse kas kindlasti (23%) või arvatavasti (33%) läinud.

Joonis 3 - Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Teie oleksite asunud ajateenistusse?

Ka selles küsimuses on selged erinevused eesti ja vene ning erinevas vanuses noormeeste vahel.

Joonis 4 - Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis kas Teie oleksite asunud ajateenistusse?

On selge, et kõrged protsendid üldise ajateenistuse vajalikkuse tunnistamisel ei ole eriti hästi kooskõlas noormeeste endi valmisolekuga ajateenistust läbida.

Selle vastuolu selgitamisel on hüpoteesina välja pakutud, et kuna ajateenistusega ei ole hõlmatud kõik noormehed, siis võivad need, keda ajateenistusse kutsutakse, tunda end ebavõrdselt kohelduna. Ühe kalendriaasta jooksul kutsutakse ajateenistuskohustust täitma vaid 2500-2600 kutsealust. Kerkib vajadus üle vaadata ajateenistusest vabastamise alused ning üle vaadata põhjendamatult kõrged tervisenõuded.

Võrdse kohtlemise ootust näivad kinnitavat vastused küsimusele, kas kaitsevärke mittesobivaid noormehi tuleks kutsuda asendusteenistusse, rakendades neid päästetöödel, keskkonnakaitses jm. Sellist poliitikat peaks kindlasti vajalikuks 43% ajateenistuse läbinud noormeestest, pigem vajalikuks 31% - kokku seega 74%. Ajateenistusse alles minevatest noormeestest on asendusteenistust kindlasti vajalikuks pidavate vastajate osakaal 24%, pigem vajalikuks peab seda 33% (kokku seega 57%).

Elanikkonna seas tervikuna peetakse kaitsevärke mittesobivate noormeeste asendusteenistust kindlasti või pigem vajalikuks 70 protsendi vastanute poolt.

Tabel 2 - Suhtumine asendusteenistuse vajalikkusesse

	Kindlasti vajalik	Pigem vajalik	Pigem v. täiesti mittevajalik	Ei oska öelda
Elanikkond tervikuna *	32%	38%	26%	4%
Ajateenistuse läbinud	43%	31%	19%	7%
Ajateenistusse kutsutud	24%	33%	31%	12%

* kogu elanikkonna hoiakute kohta vt. -

http://www.kmin.ee/static/sisu/files/NATO_aruanne_2007_06.pdf

Et ajateenistuse kohustuse täitmisel oleks rohkem vaja rakendada üldise kohustuse nõuet, sellest annab tunnistust ka küsitletute nõustumine või mittenõustumine ajateenistuse ja sellest kõrvale hoidmise kohta esitatud väidetega. Nagu näha, esitavad eriti jõulisi seisukohti ajateenistusse kutsumise ning ajateenistustest kõrvalehoidjate aadressil need, kes on värskelt ajateenistuse läbinud (vt. tabel 3).

Tabel 3 - Kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega?

	Ajateenistuse läbinud	Ajateenistusse kutsutud
Ajateenistusse tuleks kutsuda kõik noormehed, mitte ainult osa neist nõus pigem nõus	41% 26%	27% 24%
Ajateenistusest tervise tõttu vabastuse saanutest on suur osa simulandid nõus pigem nõus	48% 33%	31% 30%
Ajateenistuse läbinutel võiksid olla teatud hüved ja soodustused nõus pigem nõus	71% 10%	61% 14%
Ajateenistus tuleks Eestis kaotada kindlasti nõus v. pigem nõus ei ole kindlasti v. pigem ei ole nõus	15% 79%	24% 66%

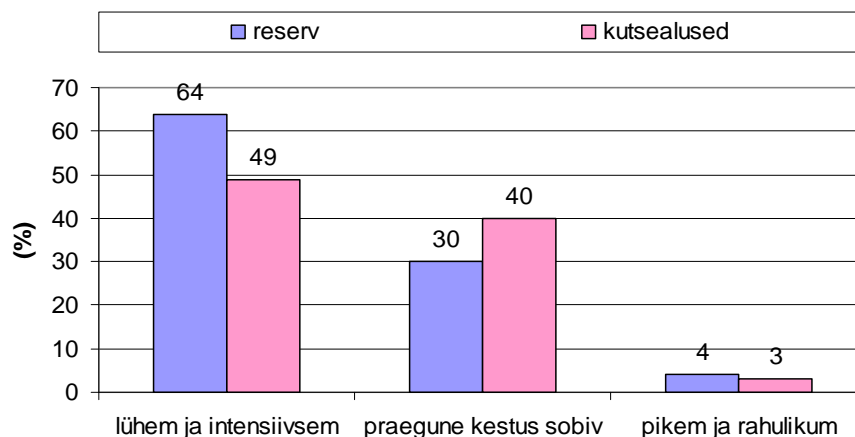
Ka sellest väidetega nõustumise või mittenõustumise plokist näeme, et ajateenistuse vajalikkuses ei kahelda ja selle kaotamise plaanidega ei olda nõus. Eriti tugev on toetus ajateenistusele eesti keelt emakeelena kõnelevate reservväelaste seas, kellest ajateenistuse kaotamisega ei nõustu 84%. Venekeelsetest ajateenistuse läbinutest oleks ajateenistuse kaotamisega nõus 36%, sellega ei nõustuks 47%.

Venekeelsed reservväelased nõuavad eestlastega võrreldes vähem ka kõigi noormeeste kutsumist ajateenistusse – eestlastest peab seda vajalikuks 71%, mitte-eestlastest 50%.

Sellegipoolest võib eeltoodud tabeli põhjal järeldada, et noormeeste ajateenistusega seotud ootused võrdse kohtlemise ja neile ühiskonna poolt antava tunnustuse osas ei ole piisaval määral täidetud.

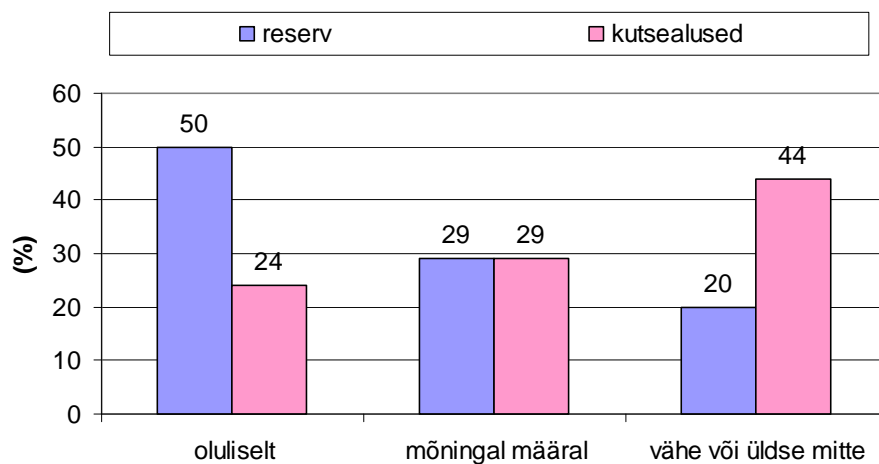
Üheks põhjuseks ajateenistusest kõrvalehoidmiseks võib olla ka ajateenistusele kuluv aeg. Vastajate poolt saab küllalt suurt toetust arvamus, et ajateenistus võiks toimuda lühema aja jooksul ning olla intensiivsem. Niimoodi arvavad pooled ajateenistusse kutsututest ning tervelt 64 protsenti ajateenistuse läbinutest. Vaid veidi üle kolmandiku (40% ajateenistusse minejatest ja 30% selle läbinutest) leiab, et ajateenistuse praegune kestus on sobiv; kolm protsenti aga toetaks senisest veelgi pikemat ajateenistust (joonis 5).

Mida kõrgem on vastaja haridustase, seda enam peab ta õigeks lühemat ajateenistust. Ajateenistusse alles siirduvate noormeeste hulgas eelistaksid enam kui pooled eestlastest lühemat ajateenistust, mitte-eestlastest üle poole peavad aga ajateenistuse praegust kestust sobivaks. Reservi arvatute seas aga pooldavad 64% nii eesti kui ka vene noormeestest lühemat ajateenistuse perioodi.

Joonis 5 – Milline peaks olema ajateenistuse kestus?

Ajateenistuse läbimise motivatsiooni võib tõsta ka materiaalsete hüvitistega. Pooled ajateenistuse läbinud noormeestest väidavad, et ajateenijale makstava igakuise toetuse suurendamine tõstis oluliselt nende motivatsiooni ajateenistuses viibimiseks. Pooled neist peavad hüvitise suurus piisavaks, 45 protsenti aga peaks vajalikuks ajateenijale makstava rahalise toetuse suurendamist.

Ajateenistusega veel mitte kokku puutunutest peab rahalist hüvitist oluliseks motivaatoriks vaid neljandik, mõningal määral suurendab see motivatsiooni 29 protsendil ajateenistusse minevatel noormeestel.

Joonis 6 – Kas ajateenija igakuise rahalise toetuse kasv suurendas/suurendab motivatsiooni ajateenistuse läbimiseks?

Kindlasti on ajateenistuse noormeestele vastuvõetavamaks muutmisel oluline osa nende võimalusel ise ajateenistusse mineku aega valida. Kõrgharidust omandama asunutel on selleks ka praegu võimalus, kuid ilmselt ei ole selle kohta veel piisavalt informatsiooni – praktika näitab, et see võimalus tuleb paljudel ajateenistusse kutsututele üllatusena.

Sobivaimaks ajaks ajateenistusse minekul peetakse vahetult pärast keskhariiduse omandamist – seda peab sobivaimaks 78% reservi arvatutest ja 60% ajateenistusse kutsututest.

10 protsenti küsitletutest peab sobivaimaks ajateenistusse minna kohe pärast kõrgkooli lõpetamist ja sama paljud peavad õigeks, kui ajateenistusse saaks minna vabalt valitud ajal enne 28-aastaseks saamist.

Kogu elanikkonnast peab ajateenistusse minekut kohe pärast gümnaasiumi/keskkooli lõpetamist kõige sobivamaks ajaks 47%. 26 protsenti leiab, et ajateenistusse võiks minna vabalt valitud ajal enne 28-aastaseks saamist ja 9 protsenti pooldab ajateenistusse minekut pärast kõrgkooli lõpetamist.

Eelnev aga ei tähenda sugugi, nagu peetaks ajateenistuse läbimiseks tingimata vajalikuks keskharidust või veelgi vähem kõrgharidust. Tervelt kolmandik küsitletutest leiab, et ajateenijal peaks olema vähemalt põhiharidus ning neljandik leiab, et haridustasemel ei ole ajateenistuse läbimisel erilist tähtsust. Keskmisest enam arvavad nii ootuspäraselt põhiharidusega noormehed ise. 38 protsenti küsitletutest (35% reservist ja 40% ajateenistusse minejatest) peab siiski tähtsaks, et ajateenijal oleks vähemalt keskharidus. Mida kõrgem on vastaja haridustase, seda enam sellist seisukohta toetatakse.

Ajapikenduste kasutamisest.

Praktikas välistab ajapikendus peaaegu täielikult ajateenistusse asumise vahetult pärast keskhariduse omandamist.

59% küsitlusele vastanud reservi arvatutest oli ajapikendust kasutanud. Ajapikenduse andmisel aluseks olnud asjaoludest oli esikohal hariduse omandamine 83%. Järgnesid ajapikendus haiguse või tervisehäire raviks 17% ja ajapikendus perekondlikel või majanduslikel põhjustel 6%.

Küsitlusele vastanud ajateenistusse kutsututest oli õigust ajapikendusele kasutanud 46%. Huvitava kombel jagunevad ajapikenduse andmise alused sarnaselt reservi arvatutega: hariduse omandamiseks 83%, haiguse või tervisehäire raviks 17% ja majanduslikel või perekondlikel põhjustel 6%.

Kõigist ajateenistusse kutsututest asus 30% ajateenistusse kõrgkooliõpingute ajal. Kohe pärast keskhariduse omandamist alustas ajateenistust 15% ja pärast kõrghariduse omandamist 7% ajateenistusse kutsutud kutsealustest. Kõige rohkem - 48% ajateenistusse kutsututest -, minnakse ajateenistusse töökohalt.

2 Arvamused kaitseväest

Kolm neljandikku ajateenistuse läbinud noormeestest jäävad oma teenistusajaga Eesti Kaitseväes täiesti või üldiselt rahule. Ent millised on need ootused, millega noormehed ajateenistusse lähevad, milliseid teadmisi ja oskusi nad loodavad sealt saada, milline on Eesti Kaitseväe üldine imago ajateenistusse asujate silmis?

Kõige enam peetakse Eesti Kaitseväge organisatsiooniks, mis **annab eluks vajalikke oskusi, hea sõjalise väljaõppe ning on uuendusmeelne.**

Kaitseväge ei peeta vägivaldseks ega Eesti jaoks liiga kulukaks. Kuid seda **ei peeta ka tehniliselt hästi varustatuks.**

Aljäärnevas tabelis on toodud kaitseväge iseloomustavad omadused keskmiste hinnangute järjestuses:

Tabel 4 – Keskmine nõustumine väidetega Kaitseväe kohta

Eesti Kaitsevägi ...	KÕIK	Ajateenistuse läbinud (reservväelased)			Ajateenistusse kutsutud (kutsealused)		
	keskmine	X	1 + 2	4 + 5	X	1 + 2	4 + 5
Annab eluks vajalikke oskusi	2,32	2,25	54%	20%	2,43	57%	16%
On uuendusmeelne	2,46	2,42	56%	18%	2,49	44%	12%
Annab hea sõjalise väljaõppe	2,53	2,54	50%	18%	2,51	41%	14%
On demokraatlik	2,75	2,90	39%	30%	2,64	35%	16%
On kaasaegne	2,83	3,05	28%	30%	2,67	36%	17%
On range distsipliiniga	2,84	3,02	33%	33%	2,67	35%	15%
Annab head võimalused karjääriks	2,84	2,74	42%	27%	2,90	34%	28%
On tehniliselt hästi varustatud	3,30	3,55	17%	50%	3,13	24%	29%
On Eesti jaoks liiga kulukas	3,49	3,49	20%	43%	3,50	18%	38%
On vägivaldne	4,16	4,50	4%	84%	3,87	8%	45%

Hinnangud anti viiepäälisel skaalal, kus „1“ tähendas täielikku nõusolekut ja „5“ üldse mitte nõustumist

Enamiku omaduste osas on ajateenistusega veel mitte kokku puutunud noormeeste keskmised hinnangud kõrgemad kui neil, kes ajateenistusest juba käinud käinud. Kuid samas on ajateenistusega veel mitte kokkupuutunute seas keskmiselt viiendik neid, kes Eesti Kaitseväge iseloomustada ei oska.

Kui vaadata omaduste/väidetega nõustujate osakaalu, siis peavad kutsealused kaitseväele keskmisest enam omaseks kaasaegsust ja head tehnilist varustatust. Ülejäänud omaduste osas on aga nõustuvaid seisukohti reservväelaste seas rohkem. Kui eluks vajalike oskuste omandamisega nõustuvad mõlemad küsitletute grupid võrdselt, siis uuendusmeelsusele ja väljaõppe tasemele oskavad ajateenistuse läbinud anda rohkem kõrgemaid hinnanguid. Samas on kaitseväe tegelikkusega tutvunutena nende hinnangud kaitseväe kaasaegsusele ja tehnilisele varustatusele madalamad.

Kui võrdleme ootusi sellele, milliseid erioskusi loodetakse ajateenistuses omandada ja mida seal tegelikult omandatakse, siis pakub tegelikkus ajateenistusse kutsutute kõrgetele ootustele vähe katet – erinevused reservi arvatute ja kutsealuste vahel on suured, reservi arvatud toovad teistest sagedamini esile vaid meeskonnatöö oskuste omandamist. Venekeelsete noorte jaoks on aga oluline võimalus omandada eesti keel, mille edukat realiseerimist kinnitavad ka reservi arvatud venekeelsete vastajate hinnangud.

Tabel 5 - Milliseid erioskusi Te ajateenistuses omandasite/ loodate omandada?

	Ajateenistuse läbinud (omandasite)	Ajateenistusse kutsutud (loodate omandada)
Meeskonnatöö	72%	67%
Ellujäämisoskused	52%	75%
Planeerimisoskused	50%	60%
Autosõiduoskus	23%	67%
Meditiinikoolitus, esmaabi	45%	52%
Võõrkeeleoskused	21%	34%
Eesti keele oskus sh. venekeelsete noorte hulgas	14% 84%	20% 77%
Arvutioskused	1%	27%

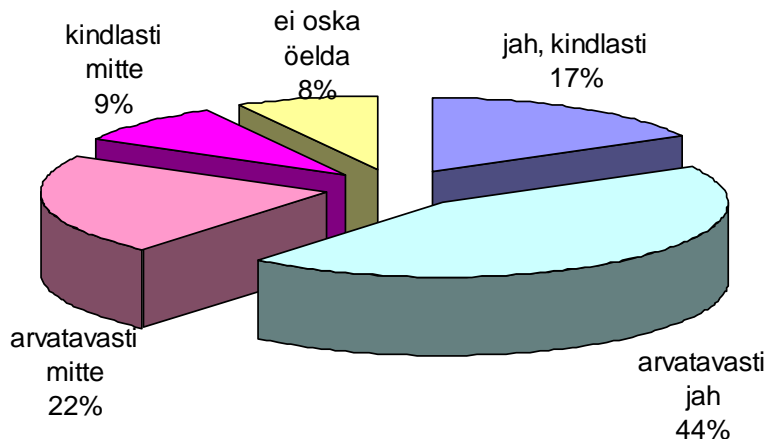
Uuringu tulemused näitavad, et väga suur osa küsitletutest peaks vajalikuks, et ajateenistuse läbinute jaoks kehtiksid ühiskonnas teatud soodustused – näiteks lisapunktid ülikooli astumisel, soodustus õppelaenu tagasimaksmisel, eelised ametikohtadele kandideerimisel jms.

Küllaltki üksmeelselt on vastajad ka seisukohal, et ajateenistuses läbitud õppe kohta tuleks väljastada tunnistusi, mida saaks esitada tsiviilelus kutseoskusi tõendavate dokumentidena: seda peab kindlasti vajalikuks 64% ja pigem vajalikuks 27% küsitletutest, kusjuures erinevused ajateenistusse kutsutute ja selle läbinute vahel puuduvad.

Kuuskümmend protsenti küsitletutest leiab, et ajateenistuse läbimine annab neile võimaluse hea töökoha leidmiseks, seda lootust ei jaga 30 protsenti.

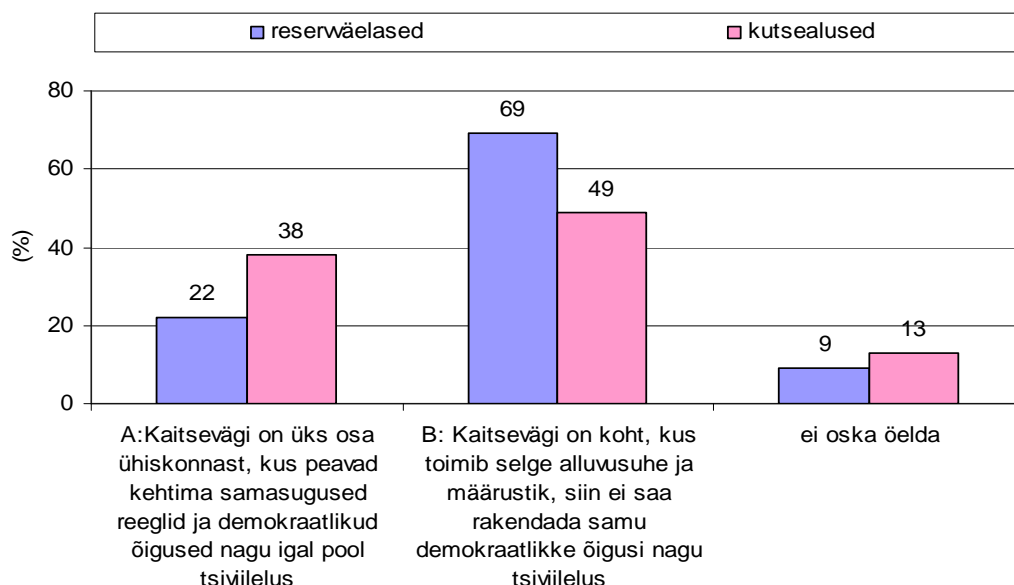
Joonis 7 – Kas ajateenistuse läbimine annab täiendavaid võimalusi tulevikus hea töökoha leidmiseks?

Suhtumise kujunemisel ajateenistusse on oluline ka see, kuidas suudavad tsiviilelust tulnud noormehed ennast allutada karmidele distsipliiniõuetele. Seetõttu palusime küsitletavatel teha valik kahe seisukoha vahel, millest selgub, kas kaitseväeteenistust nähakse tsiviilelu loogikast lähtudes, oodates siin samade reeglite ja demokraatlike õiguste kehtimist nagu kõigis teistes ühiskonnaelu sfäärides või aktsepteeritakse kaitseväge kohana, kus määrav roll on selgel alluvussuhtel ja määrustikul.

Enam kui kaks kolmandikku reservi arvatutest ja pooled ajateenistusse kutsututest nõustuvad sellega, et sõjavägi toimib tsiviilelust mõnevõrra erinevalt, tuginedes alluvussuhetele ja määrustikule. 38% ajateenistusse kutsututest ja 22% ajateenistuse läbinutest ootaks aga ka kaitseväes suuremat demokraatiat ning toimimist selliste reeglite alusel, mida järgitakse ühiskonnaelu muudes sfäärides.

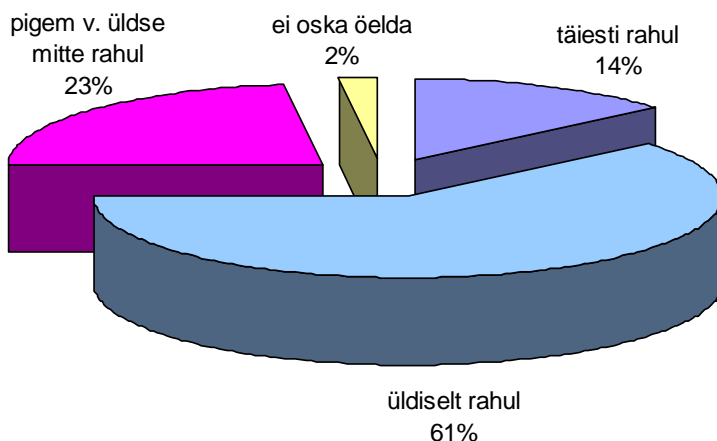
Joonis 8 – Kumb seisukoht on lähedasem Teie arusaamadele?

3 Hinnangud ajateenistusele

Ajateenistuse läbinutelt küsiti seda, kuidas nad oma teenistusega kaitseväes rahule jäid ning paluti anda hinnanguid erinevatele väeosa/ väljaõppekeskuse tegevust puudutavatele aspektidele.

Joonis 9 – Kuidas Te jäite rahule oma teenistusega Eesti Kaitseväes?

Küllap võivad teenistusperioodiga rahulejäämist mõjutada paljud erinevad asjaolud. Meie oma uuringus palusime anda hinnangu väeosa ohvitseride tegevusele ning elamis- ja väljaõppekeskkonnale väeosas, hinnata teenistusperioodi tulemust (kas vastaja tuneb end pärast ajateenistust tugevamana, enesekindlamana, targemana), kirjeldada teenistusperioodi vältel saadud karistusi ning anda hinnang määrusteväliste suhete esinemisele väeosas.

Üldine printsiip on, et kõrgemate auastmetega ohvitserid saavad ajateenistuse läbinutelt ka kõrgemaid hinnanguid. Kõige kriitilisemad ollakse väeosa allohvitseride tegevuse suhtes, kõige positiivsemaid hinnanguid saavad väeosa ülemad.

Tabel 6 - Keskmised hinnangud väeosa ohvitseridele

	Keskmine	Hea (1 + 2)	Halb (4 + 5)
Allohvitserid	2,71	43%	25%
Nooremohvitserid	2,55	48%	16%
Vanemohvitserid	2,37	54%	11%
Väeosa ülem	1,94	68%	10%

(kuna skaalal on „1” – väga hea; „5” – väga halb, siis näitab väiksem keskmine kõrgemat hinnangut)

Elamis- ja välajõppekeskkonnast saavad kõige kõrgemaid hinnanguid hea toit ning head suhted ajateenijate vahel. Kõige enam nurisetakse vaba aja veetmise ja sportimisvõimaluste üle.

Tabel 7 – Keskmised hinnangud ajateenistuse erinevatele külgedele

	Keskmine	1+2	4+5
Väljaõppe tase	2,42	55%	11%
Elamistingimused	2,28	62%	19%
Toitlustamine	1,98	71%	12%
Meditstiiniabi	2,48	54%	21%
Sportimisvõimalused	3,25	30%	45%
Suhted teiste ajateenijatega	1,76	83%	3%
Suhted ülematega	2,29	60%	11%
Võimalused vaba aja veetmiseks	3,51	20%	51%
Võimalused küllastada koduseid	2,52	55%	22%

reservväelased

Ajateenistusse kutsutute ootuste tase kõikide loetletud ajateenistuse tingimuste suhtes on seevastu väga kõrge – pea kõiki nimetatud tegureid peetakse väga või küllaltki olulisteks (skaalaväärtused „1” või „2”), keskmine väärtus varieerub 1,40-st (meditsiiniabi) kuni 1,62ni (suhted ülematega).

Tabel 8 - Keskmised ootused ajateenistuse erinevate külgede suhtes

	Keskmine	Oluline „1” v. „2”	Tähtsusetu „4” v. „5”
Väljaõppe tase	1,54	81%	3%
Elamistingimused	1,51	84%	3%
Toitlustamine	1,41	87%	2%
Meditstiiniabi	1,40	87%	3%
Sportimisvõimalused	1,54	83%	3%
Suhted teiste ajateenijatega	1,51	84%	2%
Suhted ülematega	1,62	79%	5%
Võimalused vaba aja veetmiseks	1,51	83%	3%
Võimalused küllastada koduseid	1,42	86%	4%

ajateenistusse kutsutud

Neli viiendikku ajateenistuse läbinutest tunneb ennast teenistusaja järel füüsiliselt tugevama ja enesekindlamana, enam kui pooled (58%) ka targema ja vaimselt arenenumana.

Seda, et ajateenistus neid omadusi pole mõjutanud, leiab vaimse arengu puhul 20%, füüsilise tugevuse puhul 14% ja enesekindluse puhul vaid viis protsenti küsitletutest.

Määrustikuvälised suhted ei ole Eesti kaitseväes levinud. 60 protsenti ajateenistuse läbinutest väidab, et nad ei ole kokku puutunud ajateenijate alandava kohtlemisega ülemate poolt, 55% eitab teisest rahvusest ajateenijate alandavat kohtlemist ning 38% alandava kohtlemise esinemist ajateenijate omavahelistest suhetes.

Alandavat kohtlemist on täheldanud ülemate poolt 17%, teisest rahvusest ajateenijate suhtes 17% ja ajateenijate omavahelistes suhetes 25% küsitletutest. Ülejäänute vastused jäävad skaala, mille otspunktid on „mitte kunagi“ ja „väga sageli“, keskpunkti.

Tähelepanu tasub pöörata asjaolule, et venekeelsetest reservväelastest on rahvuslikul pinnal toimuvat alandavat kohtlemist kogenud 36%, ajateenijate alandavat kohtlemist ülemate poolt 28%. Teiste ajateenijate poolt kogetud alandava kohtlemise poolest venekeelsete vastajate hinnangud eestlaste omadest ei eristu.

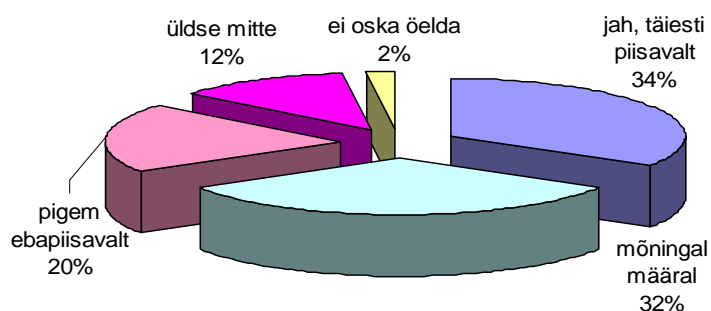
Seega võib väita, et vene keelt kõnelevad noormehed tunnevad end ajateenistuses mõnevõrra ebaturvalisemalt. Mõistagi võisid siin põhjuseks olla ka aprillis pronkssõduri ümber toimunud sündmused, mis tõenäoliselt tekitasid erimeelsusi ka eri keelt kõnelevate ajateenijate seas.

Kaitseväes viibimise vältel sai korduvalt karistada 5 protsenti küsitletutest, kord-paar sai karistada 23%. Vene noormeeste seas on karistatuid rohkem – vastavalt 12% ja 30%.

Kartseriga pidi tutvust tegema siiski vaid 3% küsitletuist, ülejäänud said muid karistusi. Vene noormeestest sattus kartserisse 9 protsenti.

Reservi arvatutelt päriti ka seda, kas neid informeeriti piisavalt nende õigustest ja kohustustest reservväelasena, kuidas nad suhtuvad võimalikku reservväelaste õppekogunemisel osalemisse ning kui vajalikuks peavad reservi arvamisest makstavat rahalist toetust (seda, mille maksmisest nüüd loobuti).

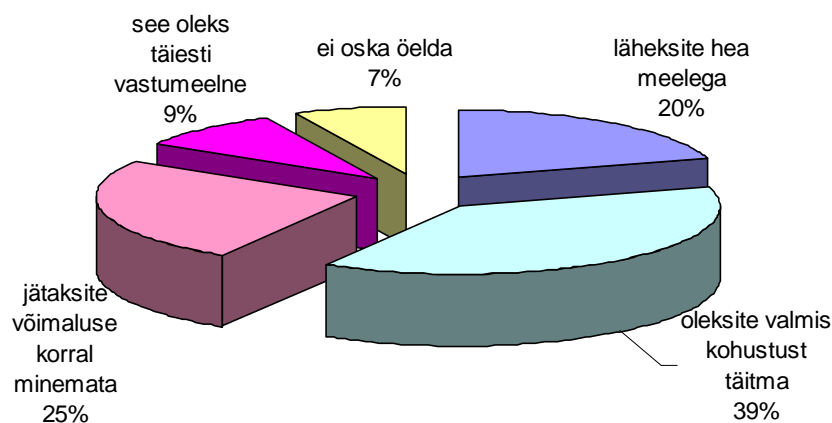
Joonis 10 – Kas ajateenistusest lahkumisel anti piisavalt informatsiooni õigustest ja kohustustest reservväelasena?

Reservi arvamisel makstavat rahalist toetust peab ootuspäraselt vajalikuks absoluutne enamik ajateenistuse läbinutest – väga vajalikuks peab seda 90% ja pigem vajalikuks 7%, Pigem või täiesti mittevajalikuks peab toetust vaid 2 protsenti küsitluteest.

Küsimusele, kuidas suhtutakse reservväelaste õppekogunemisel osalemisse, saime järgmised vastused:

Joonis 11 – Kui Teid mõne aja pärast kutsutakse reservväelaste õppekogunemisele, siis kas Te ...

Valmisolek reservõppekogunemistel osaleda on seotud üldise rahuloluga ajateenistusega. Nende seas, kes ei jäänud oma ajateenistusega rahule, on reservkogunemiste suhtes ka kõige enam negatiivselt meelestatud vastajaid.

Tabel 9 – Valmisolek reservväelaste õppekogunemisel osalemiseks

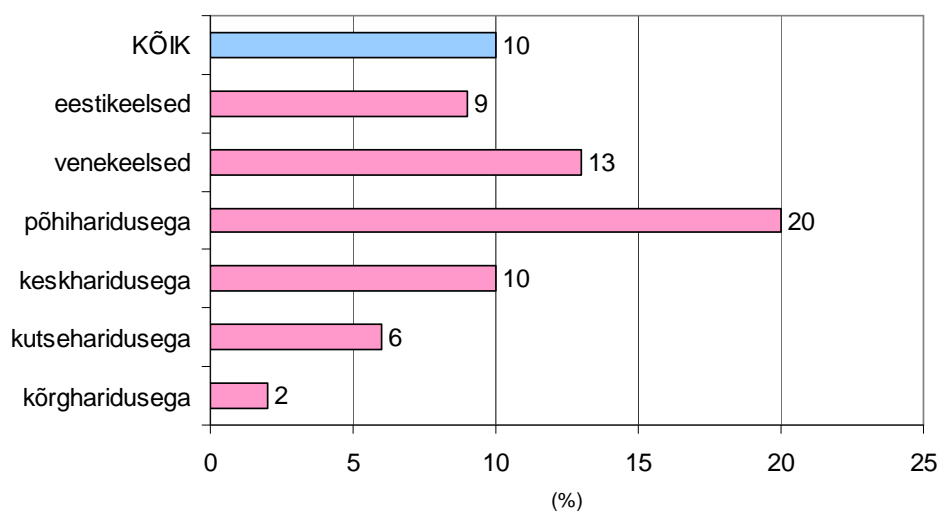
	Kõik	Ajateenistusega rahul	Ei jäänud ajateenistusega rahule
Läheksite hea meelega	20%	24%	8%
Oleksite valmis kohust täitma	39%	43%	26%
Jätaksite võimaluse korral minemata	25%	22%	37%
See oleks täiesti vastumeelne	9%	4%	25%
Ei oska öelda	7%	7%	5%

Kõrgem on valmisolek õppekogunemisel osalemiseks kõige nooremate (19 aastaste) ja põhiharidusega reservistide seas (vastavalt 77% ja 68%).

4 Valmisolek teenistuseks elukutselise kaitseväelasena

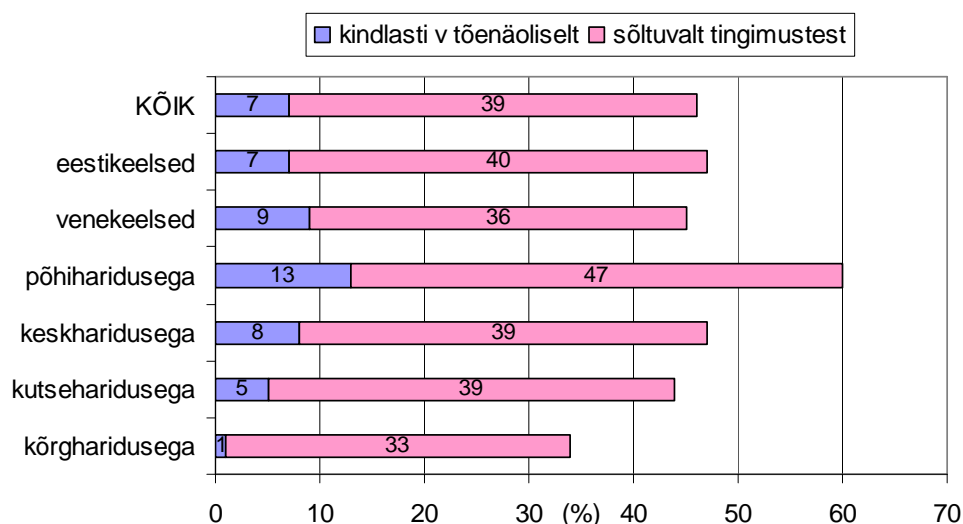
76 protsendile ajateenistusest reservi läinud noormeestest tehti ettepanek jätkata kaitseväelasena lepingulises teenistuses. Neist, kellele ettepanek tehti, reageeris kümnendik sellele positiivselt. Nõustujate osakaal on suurem põhiharidusega noormeeste seas (20%) ning ootuspäraselt madalam kõrgharidusega vastajate hulgas (2%).

Joonis 12 – Vastasid jaatavalt ettepanekule jätkata teenistust kaitseväes

Kõigilt küsitletutelt päriti, kuidas nad reageeriksid, kui neile tehtaks ettepanek pärast ajateenistuse läbimist jätkata teenistust elukutselise kaitseväelasena. Nii ajateenistuse läbinute kui ka sinna alles siirduvate noormeeste seas oli 3 protsenti neid, kes selle ettepanekuga kindlasti nõustuksid ja 4 protsenti neid, kes tõenäoliselt nõustuks. Kolmandik reservväelastest ja 42% ajateenistusse kutsututest vastasid, et nad kaaluksid sellist võimalust sõltuvalt pakutavatest tingimustest (joonis 13).

Joonis 13 – Suhtumine teenistusse elukutselise kaitseväelasena

Et teada saada, mis võiks olla kutselise kaitsevaelasena teenimise motivaatorid, paluti viiepallisel skaalal hinnata erinevate tingimuste olulisust, mis võiks sellise otsuse tegemist mõjutada. Toome allpool ära hinnanguskaala keskmised eraldi nende vastajate jaoks, kes oleks kindlasti või tõenäoliselt valmis kutseliseks sõjaväelaseks saama ja nende jaoks, kes kaaluksid sellist otsust sõltuvalt pakutavatest tingimustest.

Tabel 10 - Millised on Teie jaoks olulised tingimused, et nõustuksite teenima elukutselise kaitsevaelasena?

	Kõik	Nõustuks kindlasti v. tõenäoliselt	Nõustuks sõltuvalt pakutavatest tingimustest
Võimekad ja mõistlikud ülemused	1,54	1,33	1,39
Keskmisest suurem teenistustasu	1,55	1,56	1,41
Eripension	1,60	1,74	1,51
Head suhted teenistuskaslastega	1,64	1,37	1,51
Head elamistingimused	1,65	1,62	1,49
Paindlikud lepingutingimused	1,72	2,05	1,80
Võimalused enesetäiendamiseks	1,73	1,40	1,57
Karjäärivõimalused	1,82	1,40	1,57
Võimalused sisukaks vaba aja veetmiseks	1,83	1,69	1,73
Pikk puhkus	2,00	2,41	2,10
Osalemine välismissioonidel	2,82	1,88	2,57

Näeme tabelist, et kui kutselise sõjaväelase karjäärile orienteeritud noormeeste jaoks on selle töö juures keskmisest olulisemad enesearendamise ja meeskonnavaimuga seotud väärtused, siis need, kes lähtuksid kaitsevaelase elukutse valikul pakutavatest tingimustest, tähtsustavad rohkem materiaalseid tegureid: töötasu, eripensioni, elamistingimusi.

Et need, kes on kindlasti või tõenäoliselt valmis jätkama kutselise sõjaväelaseks, on orienteeritud enesearendamisele, seda kinnitab ka nende suurem valmisolek asuda õppima sõjalistesse õppeasutustesse: Kaitseväe Ühendatud Õppeasutusse oleks neist huvitatud kindlasti õppima asuma 27%, võib-olla teeks seda 40%. Kaitseväe Lahingukooli puhul on need arvud 16% ja 33%. Scoutspataljoni teenima asumisest on kindlasti huvitatud 29%, võib-olla huvitatud 34%. Teatud erinevused on ka reservi arvatute ja ajateenistust alles alustavate noormeeste suhtumises sõjalise hariduse omandamisse.

Tabel 11 - Kas Te oleksite huvitatud ...

	Kõik vastajad	Reservi arvatud, kes kindlasti v. tõenäoliselt on nõus jätkama teenistust (8% vastanutest)	Ajateenistusse kutsutud, kes kindlasti v. tõenäoliselt on nõus jätkama teenistust (7% vastanutest)
Õppima asumisest Kaitseväe Ühendatud Õppeasutusse			
jah, kindlasti	4%	26%	28%
jah, võib-olla	13%	26%	48%
raske öelda	29%	31%	17%
pigem ei või kindlasti mitte	54%	17%	7%
Õppima asumisest Kaitseväe Lahingukooli			
jah, kindlasti	3%	17%	15%
jah, võib-olla	11%	19%	43%
raske öelda	29%	38%	35%
pigem ei või kindlasti mitte	57%	26%	7%
Teenistusse asumisest Scoutspataljoni			
jah, kindlasti	4%	30%	28%
jah, võib-olla	15%	26%	39%
raske öelda	26%	16%	22%
pigem ei või kindlasti mitte	55%	28%	11%

Need, kellel juba ajateenistusse minnes on valmisolek jätkata tulevikus teenistust kutselise sõjaväelasena, on väga positiivselt meelestatud õppimaasumise osas sõjaväelistes õppeasutustes. Nagu näha tulemustest, on pärast ajateenistuse läbimist taoline ind juba mõnevõrra raugenud, ehkki endiselt keskmisest kõrgem.

Ilmselt oleks mõtet kutselisele teenistusele orienteerunud noormehi juba ajateenistuse algusest peale spetsiaalselt edasiõppimiseks ette valmistada.

5 Hinnangud ajateenistusse kutsumisele ja suhtlemine KRA-ga

Ajateenistusse kutsumisele eelnevad kutsealuse kontaktid Kaitseressursside Ametiga ning arstliku komisjoni läbimine. Palusime küsitletatvatelt hinnanguid ka ajateenistuse eelsetele kontaktidele nende institutsioonidega.

Arstliku komisjoni töö

Kui ajateenistusse kutsutud hindavad arstliku komisjoni tööd valdavalt positiivselt (väga heaks või pigem heaks tunnistab selle 58% küsitletutest, pigem halvaks või väga halvaks 32%), siis reservi arvatute seas jagunevad positiivsed ja negatiivsed arvamused võrdselt: hea hinnangu annavad 47% ja halva 46%.

Hinnang sõltub olulisel määral sellest, milline on vastaja suhtumine ajateenistusse minekusse. Neist, kes suhtusid ajateenistusse minekusse positiivselt, hindab arstliku komisjoni töö heaks 70%; neist, kes läksid ajateenistusse neutraalsete tunnetega – 62% ja neist, kes läksid ajateenistusse vastumeelselt, vaid 38%. Viimastest pidas arstliku komisjoni tegevust halvaks 53%.

Hüvitis sõidu- ja toitlustuskulude katteks seoses arstliku komisjoni läbimisega

Ükskõik, millistest hüvitistest küsitluses ka juttu on, mittevajalikuks ei pea neid enamasti keegi. Neist, kellele hüvitist maksti (neid oli 60 protsenti küsitletutest), peab praegust hüvitise suurust (120 – 150 krooni) piisavaks 42 protsenti, hüvitis peaks olema suurem poolte vastanute meelest. Hüvitist poleks üldse vaja maksta vaid kahe protsendi arvates.

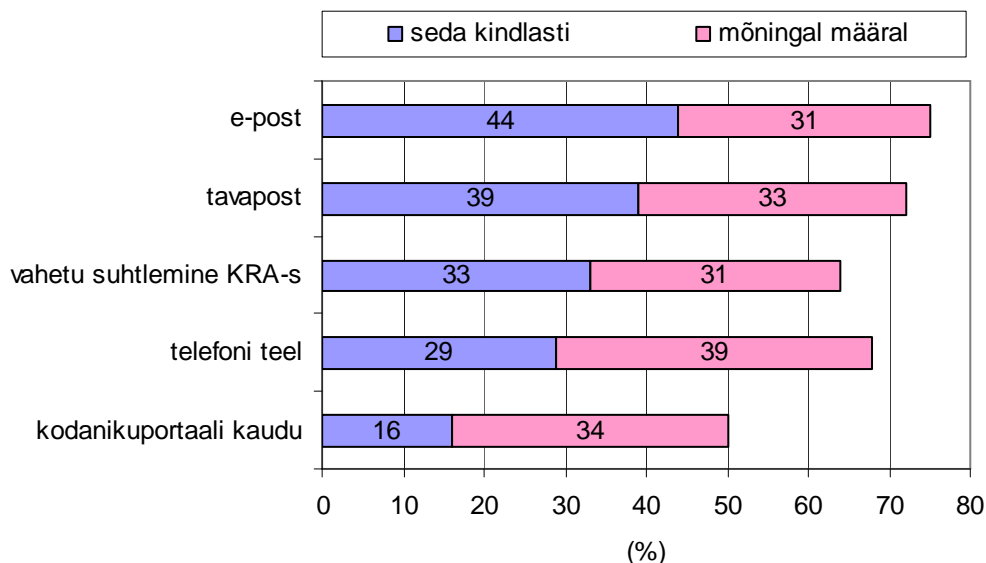
Suhtlemine Kaitseressursside Ametiga

Kaitseressursside ametiga suhtlemisel peetakse kõige sobivamaks vormiks suhtlemist e-posti vahendusel. Sobivuselt järgnevad tava-post ja vahetu suhtlemine ise kohale tulles. Vähemlevinud on suhtlemine kodanikuportaali vahendusel (joonis 13).

E-posti teel suhtlemist eelistasid eeskätt kesk- ja kõrgharidusega kutsealused, vastavalt 53% ja 58% vastanutest. Samuti on kõrgema haridustasemega kutsealused rohkem valmis kasutama e-teenuseid ja esitama oma taotlusi kodanikuportaali kaudu – pooled kes- ja kõrgharidusega vastanutest olid kindlasti või mõningal määral seda kanalit kasutama. Telefoni teel suhtlemine oli esikohal põhiharidusega vastanute valikutes. Suhtluskanalite eelistused eristuvadki vastanute hariduse lõikes, eesti või vene emakeele alusel olulisi erinevusi ei ole.

Kesk- või kõrgharidusega reservväelaste eelistatuimaks suhtluskanaliks oli samuti e-post. Kutse- ka põhiharidusega reservväelased pidasid sobivaimaks tavalist posti. Teisel kohal oli vastanute hinnangul suhtlemine tavaposti teel. Kodanikuportaali kaudu suhtlemiseks olid teistest enam valmis kõrgharidusega reservväelased. Üldiselt oli see kanal ebapopulaarseim, vaid 14% mõlemast rahvusest vastajatest oli valmis seda kasutama.

Joonis 14 – Milliseid võimalusi KRA–ga suhtelmisel Te eelistate?

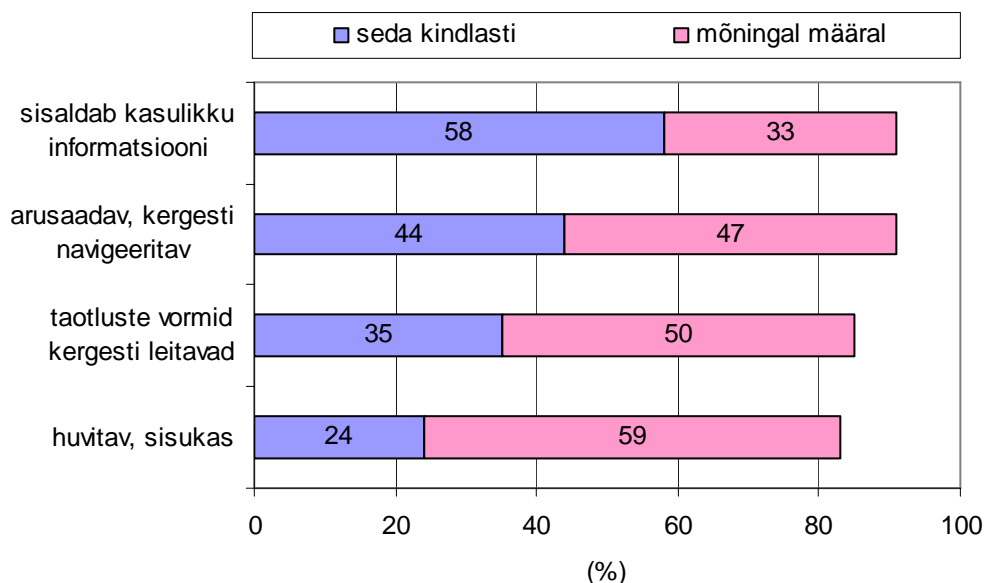

KRA veebilehe külastatavus ja hinnangud sellele.

Kaitseressursside Ameti veebilehte on külastanud 54% küsitletutest, seda nii reservi arvatute kui ka ajateenistusse kutsutute seas. Veebilehe külastatavus on kõrgeim kõrgharidusega vastanute hulgas (71%). Eestlastest on veebilehte külastanud 56%, venekeelsete vastajate puhul on see protsent 46%.

Hinnagud veebilehele on üldiselt positiivsed – nende põhjal võib väita, et veebileht täidab oma ülesanded, andes kasulikku informatsiooni, olles arusaadav ja kergesti navigeeritav ning taotluste vormid on sellelt kiiresti leitavad.

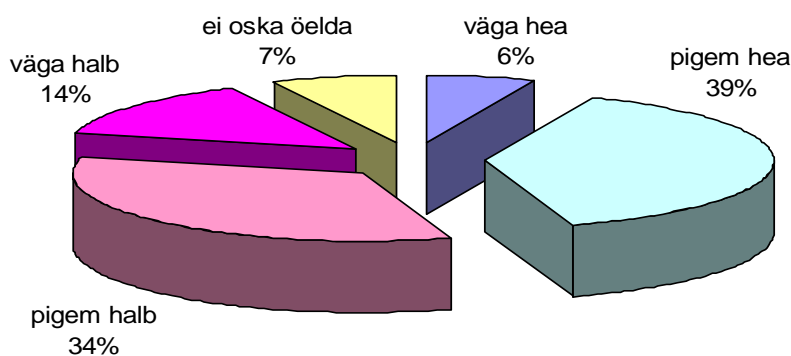
Joonis15 – Kuidas Te hindate KRA veebilehte?

6 Infoallikad ja infovajadused enne ajateenistusse minekut

Oma informeeritust enne ajateenistusse minekut pidas heaks või väga heaks 45% küsitletutest. Veidi enam on neid, kes hindavad oma informeeritust halvaks või väga halvaks (48%).

Joonis 16 – Milline oli Teie informeeritus elu ja teenistustingimuste kohta enne ajateenistusse kutsumist?

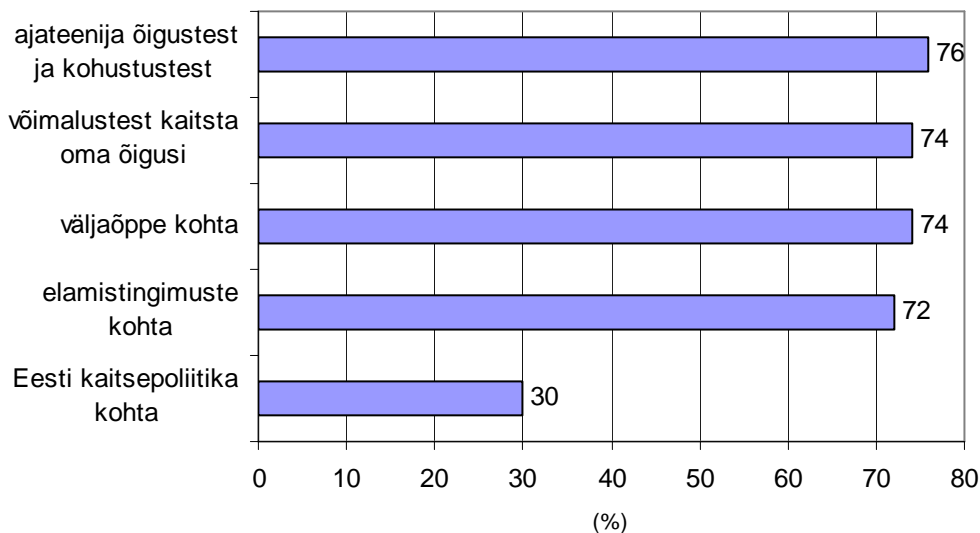
Kui ajateenistusse minejatest peavad oma informeeritust heaks ligi pooled (49%) ja halvaks 42%, siis reservi arvatute seas on hästi informeeritud vaid 37%, 59% aga peab oma ajateenistusele eelnevat informeeritust halvaks. Seega võib öelda, et tegelik kaitseväeelu kogemus laseb tagantjärele paista oma eelnevat informeeritust pigem väiksemana. Ilmselt tuleb ajateenistuses ette piisavalt olukordi, mille kohta eelnev teave puudus.

Mõnevõrra kõrgemaks hindavad oma informeeritust need noormehed, kellel on kooliprogrammis olnud riigikaitseõpetus - heaks hindab oma informeeritust 50% ja halvaks 43%.

Riigikaitseõpetust mitte õppinud noormeeste vastuste proportsioon on täpselt vastupidine: heaks peab oma informeeritust 43% ja halvaks 50%.

Küsisime ka seda, mille kohta tahetakse infot enne ajateenistusse minekut saada. Huvitatud ollakse praktiliselt kõigest, mis puudutab otseselt eelseisvat ajateenistust: väljaõppe kohta, ajateenija õiguste ja kohustuste kohta, ajateenija võimaluste kohta kaitsta oma õigusi ning elamistingimuste kohta kaitseväs. Vähemoluliseks peetakse info andmist Eesti kaitsepoliitika kohta.

Joonis 17 – Mille kohta oleksite soovinud enne ajateenistusse minekut saada rohkem informatsiooni? (seda kindlasti)

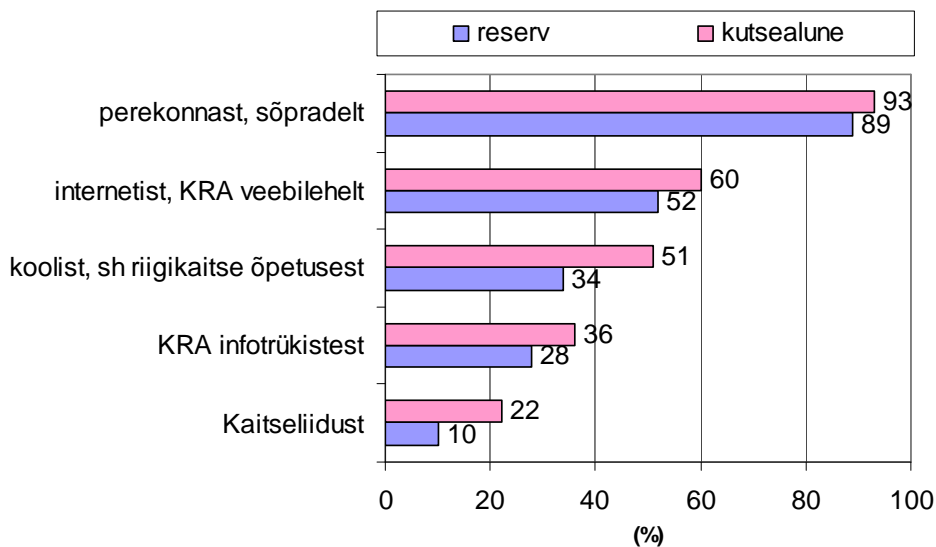
Reservi arvatutel paluti oma kogemusele tuginedes hinnata, millisest infost neil endal teenistusse asumisel vajaka jäi. Esiplaanile kerkivad samad valdkonnad, mis on esitatud ka ülalpool – ajateenistuse üldine korraldus ja väljaõppe sisu (9%), ajateenija õigused ja kohustused (6%), elamistingimused ja üldine elu-olu väeosas (6%). Tuli aga välja ka selliseid valdkondi, mida etteantud küsimustik ei kajastanud.

Tervelt 8 protsenti küsitletutest oleks soovinud saada täpsemat informatsiooni selle kohta, mida on vaja ajateenistusse isiklikest asjadest kaasa võtta. Küsitletute hinnangul tekib sellega tihti segadusi. Näiteks toodi dressid ja spordijalatsid, mille kaasvõtmist soovitavat KRA koduleheküljel olev kaitseministri sellekohasel määrusel põhinev info, kuid mida väeosas kasutada ei olnud võimalik. 5 protsenti küsitletutest oleks soovinud olla paremini informeeritud erinevate väeosade profiilist ning seal sõjalise eriala omandamise võimalustest. Loomulikult oleks neil sellist infot vaja läinud juba tükk aega enne ajateenistusse kutsumist, et oleks olnud võimalik avaldada soovi vastavasse väeosas teenima asumiseks. 2 protsendil küsitletutest tekitas segadust 8 ja 11 kuu pikkused teenistusaegad – mõned oleks soovinud teenida lühemat aega, teised aga jälle olid pettunud, et neid kutsuti vaid kaheksaks kuuks ning nad ei saanud pretendeerida soovitud eriala omandamisele.

Päris mitme vastaja poolt pakuti välja üsna huvitav ettepanek: käivitada KRA koduleheküljel foorum, kus ajateenistuse läbinud noormehed saaksid jagada infot neile, kellel ajateenistus alles ees seisab.

Peamiseks infokanaliks, millest ajateenistuse kohta informatsiooni saadakse, on perekond ja sõbrad. Sealt ammutab informatsiooni kindlasti 59% ja mõningal määral 32% küsitletutest. Formaalsed infokanalid järgnevad märksa madalamal olulisuse tasandil: internet, sh. KRA veebileht on kindlasti infoallikaks 25 protsendile ja mõningal määral 32 protsendile küsitletutest, kool, sh riigikaitse õpetus vastavalt 16 ja 28 protsendile; KRA infotrükised 8 ja 24 protsendile (vt. joonis 18).

Joonis 18 – Millistest infoallikatest saite enne ajateenistusse minemist informatsiooni? (sealt kindlasti + mõningal määral ka sealt)

Neile, kes õppisid koolis riigikaitseõpetust, on kool infoallikana kindlasti oluline 46% ja mõningal määral oluline 35% jaoks. Seega jõuab riigikaitseõpetus selle sihtgrupi jaoks olulisuselt perekonnale ja sõpradele üsna lähedale (vastavalt 55% ja 36%).

Need vastajad, kes hindavad oma informeeritust enne ajateenistusse minekut heaks, on kasutanud info saamiseks rohkem erinevaid kanaleid ning ka ülaltoodud enamlevinud infokanalite kasutus on olnud nende puhul intensiivsem.

Kõige olulisemaks peavad vastajad ülekaalukalt **sõpradelt ja pereliikmetelt** saadud informatsiooni (**47%**). Internetti, sh. KRA veebilehte peab olulisimaks infokanaliks 17%, kooli, sh. riigikaitseõpetuse tunde 10%. Vähemolulised on KRA infotrükised (3%) ja Kaitseliit (2%). Infotelefonilt, kutsenõustajalt ja töökohast saadud infot peab kõige olulisemaks vähem kui üks protsent vastajatest.

Seda, milliste infoallikate kaudu tuleks anda infot ajateenistusse kutsututele, mõõtsime küsitluses viiepallisel skaalal, kus „1“ tähistas vastust „selle kaudu kindlasti“ ja „5“ – „selle kaudu küll mitte“. Vahepealsete positsioonidega sai vastaja näidata, kuhupoole ta vastus rohkem kaldub.

Kõige olulisemaks peetakse teavitamisel otsepostitust kutsealusele tavaposti kasutades. Teist ja kolmandat kohta olulisuse pingereas jagavad Kaitseressursside Ameti veebileht ja kohtumised koolis kaitseväälastega. Järgnevad kohtumised koolis KRA töötajatega ning seejärel ka otsepostitus elektronposti vahendusel. Ajalehti, raadiot ja TV-d ei peeta sobivateks infokandjateks ajateenistusse kutsututele teabe andmisel (tabel 10).

Reservväelased peavad keskmisest märksa olulisemaks kohtumisi kaitseväälastega koolides („selle kaudu kindlasti“ vastab 52%). Kindlasti oleks kutsealustel palju kasu kohtumistest nendega, kes ajateenistuse vahetult läbinud on ja kes seal ettetulevaid raskusi kõige paremini kirjeldada oskavad.

Tabel 12 – Milliste infoallikate kaudu tuleks anda infot ajateenistusse kutsututele?

	Keskmine olulisus	Selle kaudu kindlasti – „1“	Selle kaudu küll mitte – „5“
Otsepostitus kutsealusele	1,17	64%	6%
Kaitseressursside Ameti veebileht	2,17	43%	7%
Kohtumised koolis kaitseväelastega	2,18	40%	7%
Kohtumised koolis KRA töötajatega	2,24	38%	8%
Elektronpost kutsealusele	2,29	40%	11%
Riigikaitseõpetus koolis	2,33	41%	12%
Televisioon	2,71	26%	17%
Ajalehed	2,81	22%	16%
Raadio	3,16	16%	25%
Klassijuhataja tund	3,88	10%	51%

7 Riigikaitseõpetus koolides ja selle mõju hoiakutele

Riigikaitseõpetus oli kooli õppeprogrammis 27 protsendil küsitletutest. Seejuures on riigikaitseõpetus olnud kooliprogrammis 30 protsendil eesti- ja vaid 13 protsendil venekeelsetest vastajatest.

Enamik küsitletuist peab riigikaitseõpetust kindlasti (36%) või arvatavasti (35%) vajalikuks. Vaid viiendik arvab, et riigikaitseõpetus ei ole kindlasti või arvatavasti vajalik.

Selline suhtumine on vastavuses kogu Eesti elanikkonna suhtumisega: juunis 2007 läbi viidud arvamusküsitluses pidas riigikaitseõpetust kindlasti vajalikuks 31%, arvatavasti vajalikuks 43% ja kindlasti või arvatavasti mittevajalikuks 20% küsitletutest (vt. http://www.kmin.ee/static/sisu/files/NATO_aruanne_2007_06.pdf). Üle 50-aastastest vastanutest toetas riigikaitseõpetust üle 80 protsendi, alla 30-aastaste seas oli suhtumine sellise õppeaine vajalikkusesse küll leigem, kuid ikkagi toetasid seda enam kui pooled sellesse vanusegruppi kuulujatest.

Need, kes on koolis riigikaitseõpetust õppinud, peavad selle olemasolu selgelt vajalikumaks kui need, kellel selline õppeaine programmis puudus.

Tabel 13 - Kas kooli õppeprogrammis peaks olema riigikaitseõpetus?

	Kõik	Koolis oli riigikaitseõpetus	Koolis ei olnud riigikaitseõpetust
Jah, kindlasti	36%	55%	29%
Arvatavasti jah	35%	33%	36%
Arvatavasti või kindlasti mitte	20%	8%	25%
Ei oska öelda	9%	4%	10%

Samas valmisoleku poolest ajateenistusse minna riigikaitseõpetust õppinud ja mitteõppinud noormehed ei eristu. Nagu nägime eespool, et too see kaasa ka märkimisväärselt paremat enesehinnangut oma informeeritusest elu- ja teenistustingimuste kohta kaitseväes.

8 Kaitseliidu rollist

Viimastel aastatel on palju räägitud Kaitseliidu rolli muutumisest. Muutuste vajadust tunnetab kogu elanikkond ja ka meie küsitlusele vastanud noormehed.

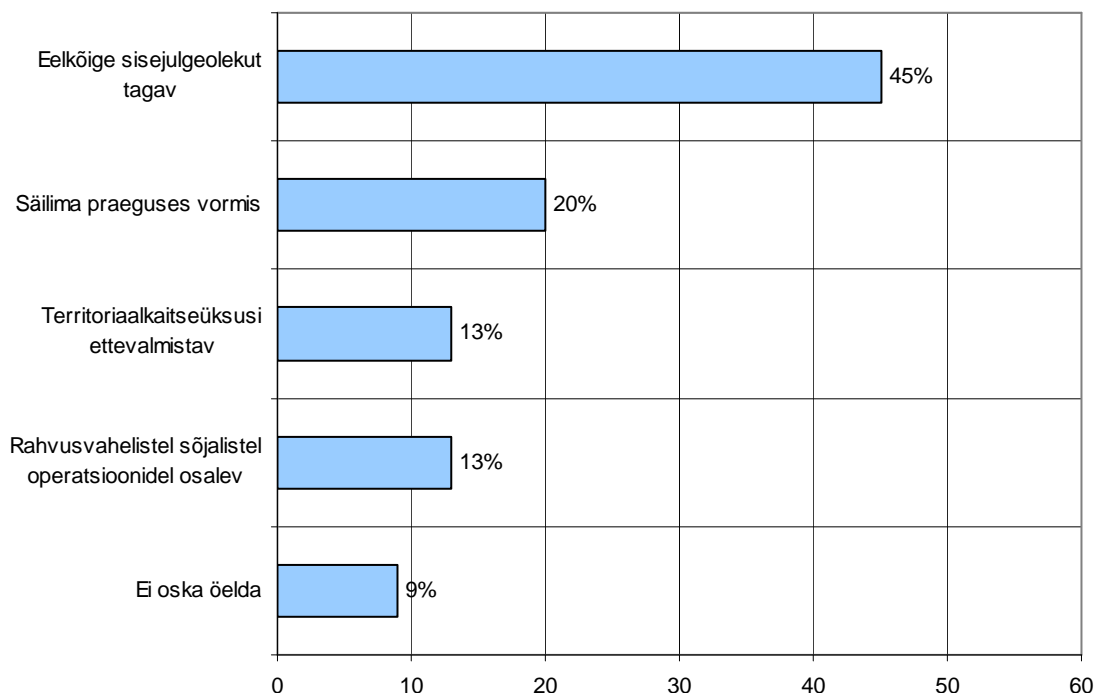
Kolmest vastusevariandist saab kõige enam toetust seisukoht, mille kohaselt peaks Kaitseliit muutuma eelkõige riigi sisejulgeolekut tagavaks sõjaväeliseks organisatsiooniks. Kogu elanikkonnast pooldab sellist seisukohta 46 protsenti, meie küsitletutest 45 protsenti. Seejuures ei mõjuta vastuseid asjaolu, kas vastaja ise kuulub Kaitseliitu või mitte. (vt. http://www.kmin.ee/static/sisu/files/NATO_aruanne_2007_06.pdf)

Kaitseliidu säilimist selle praegusel kujul toetab 26% Eesti elanikkonnast ja 20% käesoleva uuringu raames küsitletutest.

Ülejäänud kaks arenguteed Kaitseliidu rolli muutumisel pälvivad vähem toetust.

Joonis 19 – Arvamused Kaitseliidu rollist

(kuna mõned vastajad valisid kaks vastust – pidades vajalikuks nii sisejulgeoleku tagamist kui ka territoriaalkaitset – siis on vastuste osakaalude summa suurem kui 100%)

Kaitseliidu liikmeks on vaid 7 protsenti küsitletud noormeestest. Lisaks väljendavad 16 protsenti neist, kes kaitseliitu ei kuulu, valmisolekut selle organisatsiooniga liituda. Üldiselt ei ole aga noorte liitumine selle organisatsiooniga eriti levinud. Keskmisest enam on huvitatud Kaitseliiduga liitumisest põhiharidusega noormehed.

Samas on Kaitseliitu kuulumine oluline tegur, mis on positiivselt seotud noormeeste valmisolekuga valida endale tulevikus sõjaline elukutse. Neist vastajatest, kes oleksid kindlasti või tõenäoliselt valmis jätkama teenistust elukutselise sõjaväelasena, kuulub Kaitseliitu 26 protsenti.

9 Infotarbimise harjumused

Küsimustiku lõpus paluti küsitletutel märkida, milliseid infokanaleid nad pidevalt või vahetevahel jälgivad. Arvestades eesti- ja venekeelse inforuumi eraldatust, tuleb tulemusi vaadelda eraldi eesti- ja venekeelsete vastajate lõikes.

Nii eesti- kui ka venekeelsete noormeeste poolt kõige enam kasutamist leidv infokanal on internet – seda kasutab info saamiseks pidevalt 81% eesti- ja 86% venekeelsetest vastajatest.

Eestlastel järgnevad sellele tele- ja raadio kommertskanalid: TV3 (63%), Kanal 2 (61%) ja raadiokanalid (55%). Eesti Televisiooni pidevaid vaatajaid on vaid 43%, Eesti Raadiot kuulab pidevalt 15%. Ajalehtedest on eesti noormeeste seas populaarseimaks Postimmes (44%), sellele järgneb SL Õhtuleht (37%) ja kohalik ajaleht (33%).

Vene keelt kõnelevatest noormeestest jälgib Venemaa telekanaleid 68%, muid välismaised telekanaleid 41%. Kommerts-raadiokanaleid kuulab 40 protsenti. Eesti telekanalitest on populaarsem Eesti Televisioon (22%), kommertskanaleid vaatab pidevalt 17%. Eesti Raadio kuulajaid on vaid 12%. Trükiajakirjandusest on esikohal Postimees, mis tänu oma venekeelsele väljaandele on võitnud pidevateks lugejateks 23% venekeelsetest noormeestest. Molodjož Estonii'l on pidevaid lugejaid 21 protsenti.